

HELSINKI PITÄJÄNMÄKI LEIKKIKENTTÄ

Kivikautisen asuinpaikan
kaivaus

Jan Fast 2000

SISÄLLYSLUETTELO

1.	JOHDANTO.....	1
2.	HELSINKI PITJÄNMÄKI LEIKKIKENTTÄ - Kivikautisen asuinpaikan kaivaus.....	2
3.	KAIVAUSPAIKAN SIJAINTI JA TOPOGRAFIA.....	3
4.	TUTKIMUSHISTORIA.....	3
5.	TUTKIMUSMENETELMÄT.....	4
6.	LÖYDÖT.....	4
	6.1. Kiinteät rakenteet.....	4
	6.2. Esinelöydöt.....	5
7.	YHTEENVETO.....	5
8.	NEGATIIVI- JA DIAPOSITIIVILUETTELO.....	6
	OTE PERUSKARTASTA.....	8
	MUUT KARTAT.....	9
	KUVATAULUT.....	

1. JOHDANTO

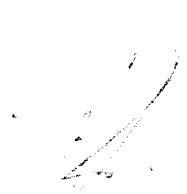
Helsingin Pitäjänmäen Leikkikentän kivikautisella asuinpaikalla suoritettiin arkeologinen koekaivaus 3-28.7.2000. Kaivaus suoritettiin arkeologian kenttätökurssin muodossa ja siihen osallistui yhteensä viitisenkymmentä arkeologian harrastajaa pääosin pääkaupunkiseudulta. Itse kaivausta edelsivät Helsingin seudun eri työ- ja kansalaisopistoissa pidetyt valmistelevat luennot.

Vuoden 2000 kaivauksen järjestivät Helsingfors arbetarinstitut, Esbo arbetarinstitut, Grankulla medborgarinstitut ja Vanda arbetarinstitut. Kaivauksen vastuullisena johtajana toimi allekirjoittanut ja piirtäjänä HuK Stefan Wessman.

Kaivauksen löydöt olivat monipuoliset ja paikoin melko runsaat, vaikkakaan eivät levintänsä puolesta ja määrällisesti täysin vastanneetkaan odotuksia. Kaivauksen toisessa päätavoitteessa, kaivauksen tuloksista tiedottamisessa ja arkeologian kansantajuistamisessa onnistuttiin sitävastoin erinomaisesti. Sekä televisio, lehdistö että radio huomioivat kaivauksen useampaankin otteeseen kaivauskuukauden aikana.

Kaivausten onnistumisesta haluan erityisesti kiittää arkeologian harrastajat ANGO ry:tä ja varsinkin sen varapuheenjohtaja Markus Jauhiaista jonka työpanos kaivauksilla huomattavasti edesauttoi kenttätöiden organisointia ja sujuvuutta.

Helsingissä 16.2.2001

Jan Fast
Kaivauksen johtaja

2. HELSINKI PITÄJÄNMÄKI LEIKKIKENTTÄ

-Kivikautisen asuinpaikan kaivaus

Kartta: **2043 08 (Hki 1991)**

Kaupunki: **Helsinki**

Kylä: **Tali**

Tilan rek no. ja maanomistaja: **Pitäjänmäki rek no. 2:35 om. Helsingin kaupunki.**

Koord: **X= 6680 07**
Y= 2548 08
Z= n. 22-25 m.

Aikaisemmat tutkimukset: **1960 - Inv. Veikko Lehtosalo**
1962 - Koekaiv. Marketta Waris
1997 - Tark. Jan Fast (ei kert.)
1999 - Koekaiv. Jan Fast

Aikaisemmat löydöt: **Tavanomaisia kampakeraamisia asp. löytöjä.**
Ks. ed. mainitut inventointi ja kaivauskertomukset.
Vuoden 1997 tark. löydöt liitetty 1999-kaivauksen
irtolöytöihin (KM 31 634:1 - 457)

2000 kaivauksen löydöt: **KM 32 552: 1-**

Julkaisuja : **-**

Luettelot negatiiveista ja diapositiiveista ovat kertomuksen lopussa s. 6-7.

Sivut ovat kuvatauluja ja sisältävät kuvat negatiiveista nr:ot 119 367-119 377.

Diapositiivit nrot.

3. KAIVAUSPAIKAN SIJAINTI JA TOPOGRAFIA

Helsingin Pitäjänmäen Leikkikentän kivikautinen asuinpaikka sijaitsee 600 metriä Kehä I Konalan liittymästä eteläkaakkoon ja 500 m. Mätäojan itäpuolella Kinnarinkujan pohjoispäässä sijaitsevan leikkipuiston itälaidalla (vuoden 1999 kaivausten kertomuksessa virhellisesti länsilaidalla).

Paikka on vanhaa hiekanottoaluetta mutta nykyisellään puistomainen ”keidas” joka kasvaa harvahkoa mäntymetsää. Siellä täällä on kallionpaljastumia joista osa on hiekanoton paljastamia ja osa luontaisia. Paikka on lähiympäristön virkistyskäytössä ja sen läpi kulkee ulkoilupolku. Leikkikentän lapset käyttävät asuinpaikka-aluetta leikeissään ja nuoriso viikonloppuiltojen kokoontumispaikkana. Aluskasvillisuus puuttuu paikoin lähes kokonaan ja vanhan hiekkakuopan reunaa sortuu leikkikentän suuntaan. Mäellä asuinpaikka-alueen pohjoispuolella on muutamia ensimmäisen maailmansodan aikaisia taisteluhautoja ja varustuksia

Asuinpaikan käyttövaiheen aikana n. 5000 vuotta sitten nykyinen mäki on ollut n. 100 x 150 m. kokoinen ja noin 5 m. korkuinen saari tai niemi. Asuinpaikka on sijainnut kahden korkeimman kallionpaljastuman välisessä lounaanpuoleisessa hiekkapohjaisessa notkelmassa. Ympäristössä sijainneet muut saaret ovat antaneet tuulensuojaa meren tuulia vastaan.

4. TUTKIMUSHISTORIA

Helsingin Pitäjänmäen Leikkikentän kivikautinen asuinpaikka löytyi vuonna 1960 jolloin Veikko Lehtosalo inventoi silloisen Helsingin pitäjän aluetta. Myöhemmin asuinpaikkaa tutki vuonna 1962 Marketta Waris. Paikan tutkimushistoriaa voi siis luonnehtia varsin vaatimattomaksi. Kun kaiken lisäksi vuoden 1962 koekaivauksen löydöt jäivät suhteellisen vähäisiksi (vaikkakin osin johtuen kaivausajan lyhyydestä ja jossain määrin myös käytetyistä kaivausmenetelmistä) ei asuinpaikan löytymisen jälkeistä hiljaisuutta ole syytä liiemmin ihmetellä.

Kun vuonna 1997 etsin uutta mielenkiintoista kampakeraamista tutkimuskohdetta pääkaupunkiseudulla, kiinnittyi huomioni myös Pitäjänmäen leikkikentän asuinpaikkaan. Vuonna 1997 en kuitenkaan onnistunut löytämään Marketta Wariksen kaivauskertomusta joten kaivauspaikkojen tarkistamisen suoritin Veikko Lehtosalon inventointikertomuksen tietojen sekä paikallisen oppaan avulla. Ennen tarkastusta museovirastossa käydyissä keskusteluissa otaksuttiin Wariksen tutkineen suurimman osan asuinpaikan säilyneistä osista ja että asuinpaikka tämän jälkeen olisi tuhoutunut rakentamisen ja muun maankäytön seurauksena.

Tarkastuskäynti osoitti ettei näin ollut käynyt. Kivikautisia asuinpaikkalöytöjä löytyi laajahkolta alueelta vuoden 1962 kaivausalueiden lähistöltä ja muualta vanhan hiekkakuopan rinteistä. Asuinpaikan uusi koekaivaus saatiin muiden työkiireiden takia järjestymään vasta kesäksi 1999. M. Wariksen kaivauskertomus löytyi saman vuoden keväällä. Vuoden 1999 koekaivauksissa asuinpaikalta paljastui liesiä ja koska muutkin esinelöydöt olivat mielenkiintoisemmasta päästä päätettiin kenttätutkimuksia jatkaa myös vuonna 2000.

5. TUTKIMUSMENETELMÄT

Ennen kaivauksen alkua paalutettiin n. pohjois-etelä suuntainen kaivausalue vuoden 1999 koeojan suuntaisesti, sen länsipuolelle, korkeuskäyriä vastaan (koord. X=100-106/Y=500-524). Alue valittiin koska asuinpaikan tämän osan tuhoutuminen eroosion vuoksi haluttiin estää. Kaivauksen edetessä paalutettiin kaivausalueen ympäristöön muutamia koekuoppia. Lisäksi päätettiin laajennetaan vuoden 1999 koekaivauksen löydöiltään mielenkiintoista koekuoppaa IV A-B (m.m. siimanpaino) 15 neliömetrin suuruiseksi koekaivausalueeksi (koord. X=122-126/Y=516-520). Kaivauksen kiintopisteenä käytettiin edellisvuoden ja vuoden 1962 kaivauksen kiintopisteenä toiminutta suurta maakiveä (kork 23,58 m.p.y.). Yhteensä tutkittiin noin 166 neliometriä.

Kaivausalueen vähäinen pintamaa poistettiin lapioilla. Kaivaminen suoritettiin lastoilla, pääosin kymmenen senttimetrin kerroksina. Kaikki kaivettu maa-aines seulottiin 4 mm:n seulan läpi. Kaivajien huolellisuus seulan äärellä (ja ANGO ry:n vpj:n Markus Jauhiaisen tarkan valvovan silmän alla) tuotti löytöaineistoon suuren määrän pieniä keramiikanmurusia, jonka tutkimuksellinen arvo on varsin vähäinen. Kaikki löydöt on kuitenkin liitetty löytöluetteloon.

Kaivausalueen pohjoisosassa kasvanut suurehko mänty jouduttiin alueen runsaiden löytöjen ja yleisen turvallisuuden vuoksi kaatamaan viimeisellä kaivausviikolla. Helsingin kaupungin puisto-osasto täytti kaivausalueet veloituksetta kaivausten päätyttyä.

Kaivaus dokumentoitiin sekä valokuvaamalla että karttoja piirtämällä. Yleiskartta laadittiin Helsingin kaupungin suunnittelukartan pohjalta mittakaavaan 1:1000, tasokartat mittakaavaan 1:50 ja erityiskartat mittakaavaan 1:10. Kaivaustasot dokumentoitiin diapositiivi- ja mustavalkokuvoin.

6. LÖYDÖT

Kaivauksen löydöt olivat tyypillisen- ja myöhäiskampakeraamisen ajan kivikautiselle asuinpaikalle melko tavanomaisia, sisältäen pääosin saviastianpaloja, kiviesineitä ja -iskoksia. Löytökerros oli kutakuinkin värjäntymätön (paitsi laajennetun koekaivausalueen kohdalla).

Löytöjen fragmentoitumisaste oli huomattavasti suurempi varsinaisella kaivausalueella kuin ylempänä rinteessä koekaivausalueen kohdalla. Koekaivausalueen ja siitä pohjoiseen tehdyn koekuopan löydöt olivat myös laadullisesti paremmat (m.m. ehjä kivikirves, muutamia piiytimiä ja kookkaita iskoksia, kristallikimppuja, liuskerenkaan teelmä ja melko kookkaita saviastianpaloja) kuin varsinaisella kaivausalueella. Tulevissa tutkimuksissa lienee ed. mainittujen löytöjen valossa syytä keskittyä tähän mäen lakiosan kivikon tutkimiseen.

6.1. Kiinteät rakenteet

Kaivauksen tärkein kiinteä rakenne oli kivetty liesi. Liesi oli hieman epäsännöllisen muotoinen ja sisälsi vain kaksi kivikerrosta. Liesikiveys oli koottu matalaan, maakiven viereen ja kallioon saakka kaivettuun kuoppaan. Kivet olivat lieden keskiosassa vahvasti palaneita ja murenivat ylös.

otettaessa. Nokimaa keskittyi tarkasti kivien. Liedestä otettiin hiilinäyte myöhemmin tehtävää analyysiä varten.

6.2. Esinelöydöt

Lukumääräisesti eniten kaivauksissa löytyi saviastianpaloja. Aineistossa on melkoisesti hyvin säilyneitä reunapaloja. Saviastianpalat edustavat kampakeramiikan tyyllilajeja Ka II:1, II:2 ja III:1 (vähän). Kampakeraamikan eri tyyllilajit eivät näyttäneet noudattavan minkäänlaista selvää vertikaalistratigrafista jakaumaa, vaan eri tyyllilajeja esiintyi sekaisin kulttuurikerroksessa.

Kiviesineet tukevat keramiikan perusteella tehtyä asuinpaikan ajoitusta. Piin osuus on melko suuri löytöaineistossa. Huomiota herättää jälleen melko huolimaton iskentäteknikka. Suuriakin pii-iskoksia on jätetty työstämättä. Muutaman piinuolenkärjen teelmässä on nähtävissä nuolenkärkien valmistustekniikkaa valaisevia piirteitä. Kaivausalueella tavattiin muutamien neliömetrien alueella suuri (satoja pii-iskoksia käsittävä) keskittymä. Kyseessä lienee yhden tai useamman pienesineen valmistuksessa syntynyt jäte. Suurin osa mussta iskosaineistosta lienee syntynyt esineitä korjattaessa ja uudelleen terittäessä. Piiaineiston koostumus alueen ylemmissä osissa saattaa viitata kiviesineiden valmistuspaikkaan tai pajaan.

Kiviesineistä mainittakoon vielä ehjä liuskekivistä valmistettu kirves sekä hieno liuskerenkaan teelmä. Kaivauksissa löytyi jälleen myös kohtalaisen paljon meripihkaa sekä vuorikristallikiteitä osin melko syvältä maasta. Varsinaiselta kaivausalueelta löytynyt isohko meripihkariipuksen katkelma löytyi ikävä kyllä suuren männyn juurakon kohtaa kaivaessa eikä sen liittymisestä hautaan näinollen ole mahdollista saada varmuutta.

7. YHTEENVETO

Helsingin Pitäjänmäen leikkikentän tyypilliseen- ja myöhäiskampakeraamiseen aikaan ajoittuvalla asuinpaikalla suoritettiin arkeologinen kaivaus ajalla 3 - 28.7.2000. Kaivauksin tutkitun alueen kokonaispinta-ala oli n.166 neliometriä. Kaivauksen järjestivät pääkaupunkiseudun ruotsinkieliset työ- ja kansalaisopistot jotka myös vastasivat kaivauksen kaikista kustannuksista. Kaivaukseen osallistui viitisenkymmentä arkeologian harrastajaa.

Vuoden 2000 kaivauksen esinelöydöt ovat varsin tyypilliset kampakeraamiselle merenranta-asuinpaikalle. Vaikkain hiekanotto on tuhonnut osan asuinpaikasta jo ennen vuotta 1960 on merkittäviä osia ilmeisesti vanhemman asutusvaiheen keskusosasta (lähellä mäen lakea) säilynyt koskemattomana. Alueen kokonaisuuteen ja säilyneisyyden selvittämiseksi on paikalla edelleen suoritettava jatkotutkimuksia.

Pitäjänmäen leikkikentän kivikautinen asuinpaikka on yksi viimeisistä Helsingin keskustan tuntumassa sijaitsevista hyvin säilyneistä kivikautisista asuinpaikoista. Asuinpaikka on tärkeä sekä tutkimuksellisesti että Helsingin historian elävöittämisen ja havainnollistamisen välineenä. Muun muassa näistä syistä sen säilyttäminen tulevaisudessa on ensisijaisen tärkeää. **Ehdotukseni on että asuinpaikalla suoritetaan koe- ja pelastuskaivauksia vielä vuonna 2001 minkä jälkeen muinaisjäänös siirretään luokkaan I.**

8. NEGATIIVI- JA DIAPOSITIIVILUETTELO

Negatiivit:

- F: 119 367 Kaivausalue tasossa O (ennen turpeenpoistoa). Kuv. kaakosta
- F: 119 368 Kuten edellä (osa panoraamasta).
- F: 119 369 Kaivausalue tasossa 1. Kuvattu kaakosta.
- F: 119 370 Kuten edellä (osa panoraamasta).
- F: 119 371 Kaivausalue tasossa 2. Kuvattu kaakosta. Kaivaukset käynnissä alueen pohjoisosassa.
- F: 119 372 Kuten edellä (osa panoraamasta).
- F: 119 373 Liesi tasossa 2.
- F: 119 374 Liesi tasossa 3.
- F: 119 375 Lieden ympäristöä tutkitaan. Kerros 3. Kuvattu koillisesta.
- F: 199 376 Kaivausalue tasossa 3. Kuvattu kaakosta
- F: 119 377 Kuten edellä (osa panoraamasta)

Diapositiivit:

- 45 816 Kaivausalue paalutettuna ennen kaivausta. Kuv. kaakosta.
- 45 817 Kaivausalue tasossa 1. Kuv. kaakosta.
- 45 818 Työkuva, kaivausalueen 2. kerrosta kaivetaan.
- 45 819 Kaivausalue tasossa 2. Kuvattu etelästä.
- 45 820 Liesikiveys näkyy tasossa 2. Kuvattu etelästä.
- 45 821 Työkuva, kaivausruutuja jaetaan. Kuvattu pohjoisesta.
- 45 822 Työkuva, lieden ympäristöä tutkitaan. kerros 3..
- 45 823 FST:n kuvaaja kuvaa kaivausta televisio-ohjelmaan.
- 45 824 Kaivausalue tasossa 3. Kuv. kaakosta.

- 45 825 Liesikiveys tasossa 3.
- 45 826 Kaivausalueen pohjisosa tasossa 3. Kuv. koillisesta.
- 45 827 Koekaivausalue tasossa 2. Kuv. pohjoisesta.
- 45 828 Työkuva, koekuoppaa kaivetaan. Kuv. lännestä.
- 45 829 Edellisen koekuopan profiili.

Ote peruskartasta 1:20 000

Helsinki Pitäjänmäki leikkikenttä. Kivikautinen asuinpaikka merkitty kartalle punaisella.

HELSINKI Pitäjänmäki

Leikkikenttä

J. Fast 1999

YLEISKARTTA (karttap. kantakarttaote)

MK 1:1000

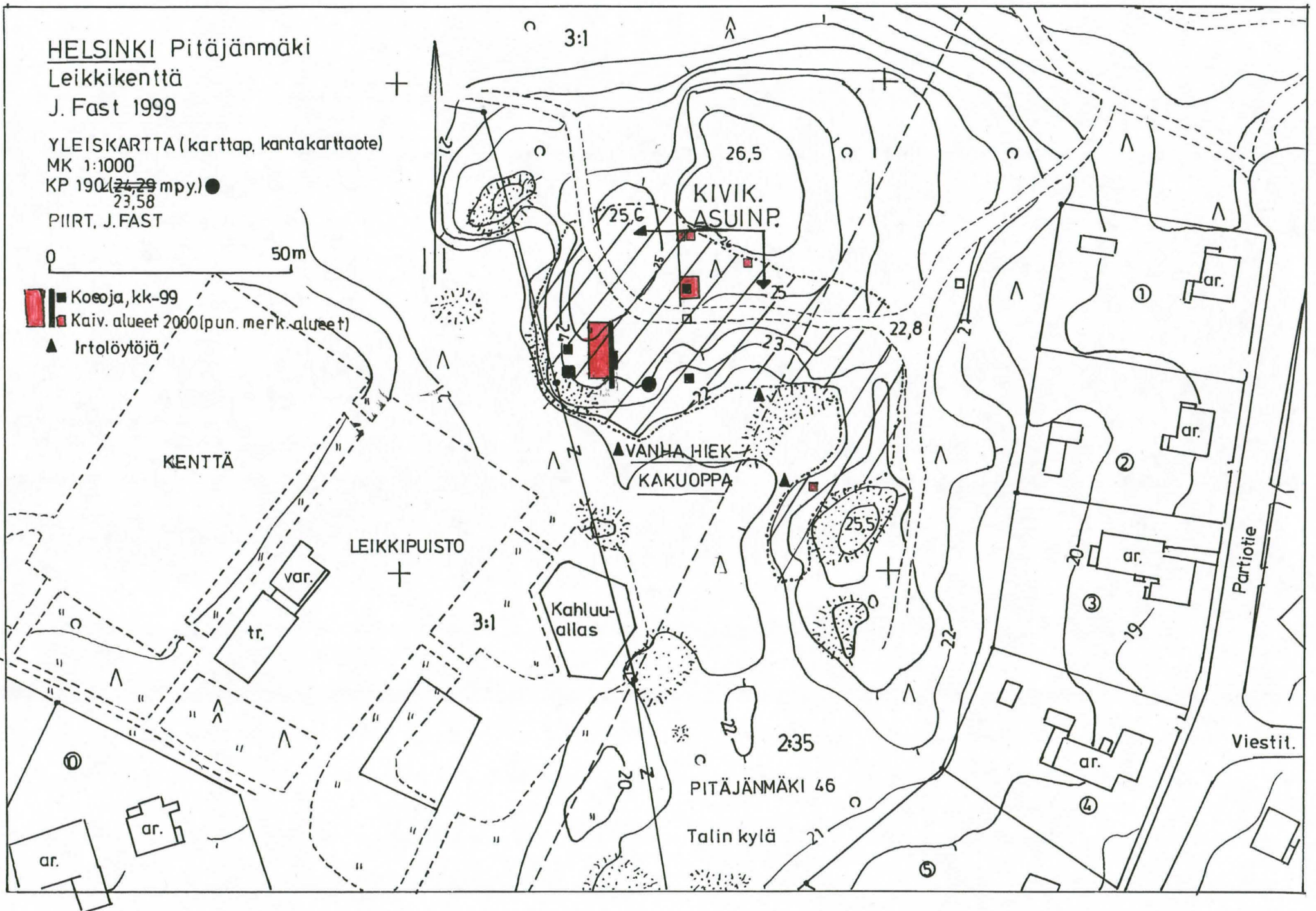
KP 190 (24,29 mpy.) ●

23,58

PIIRT. J. FAST

0 50m

- Kooja, kk-99
- Kaiv. alueet 2000 (pun. merk. alueet)
- ▲ Irtolöytöjä

HELSINKI PITÄJÄNMÄKI LEIKKIKENTTÄ

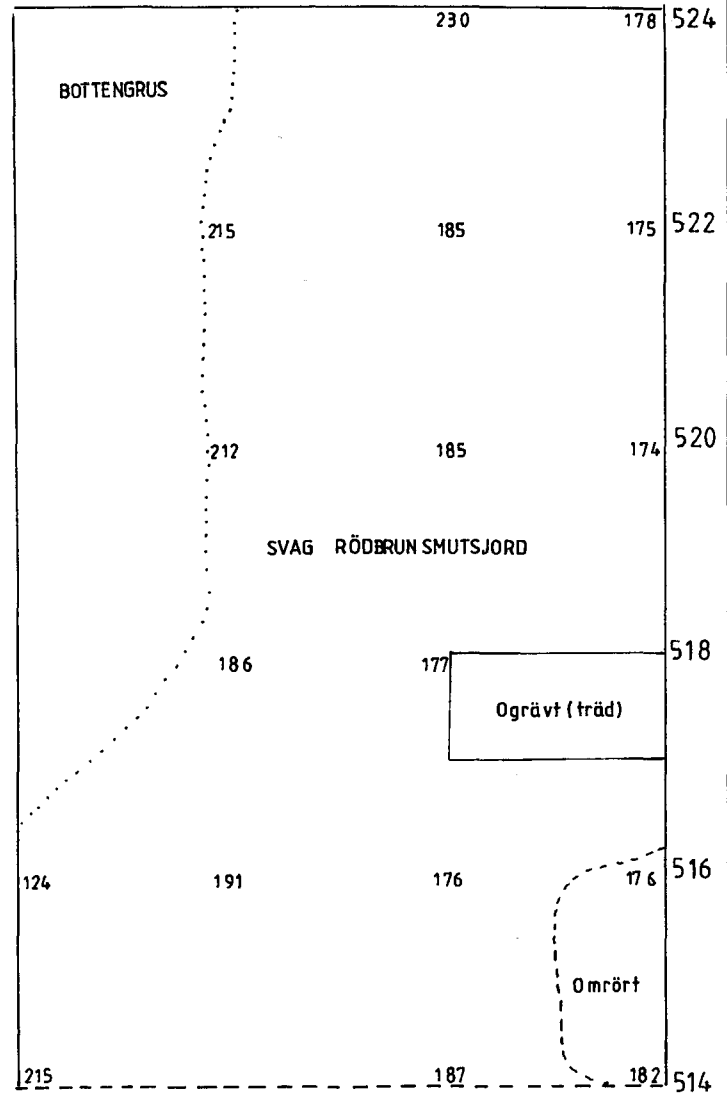
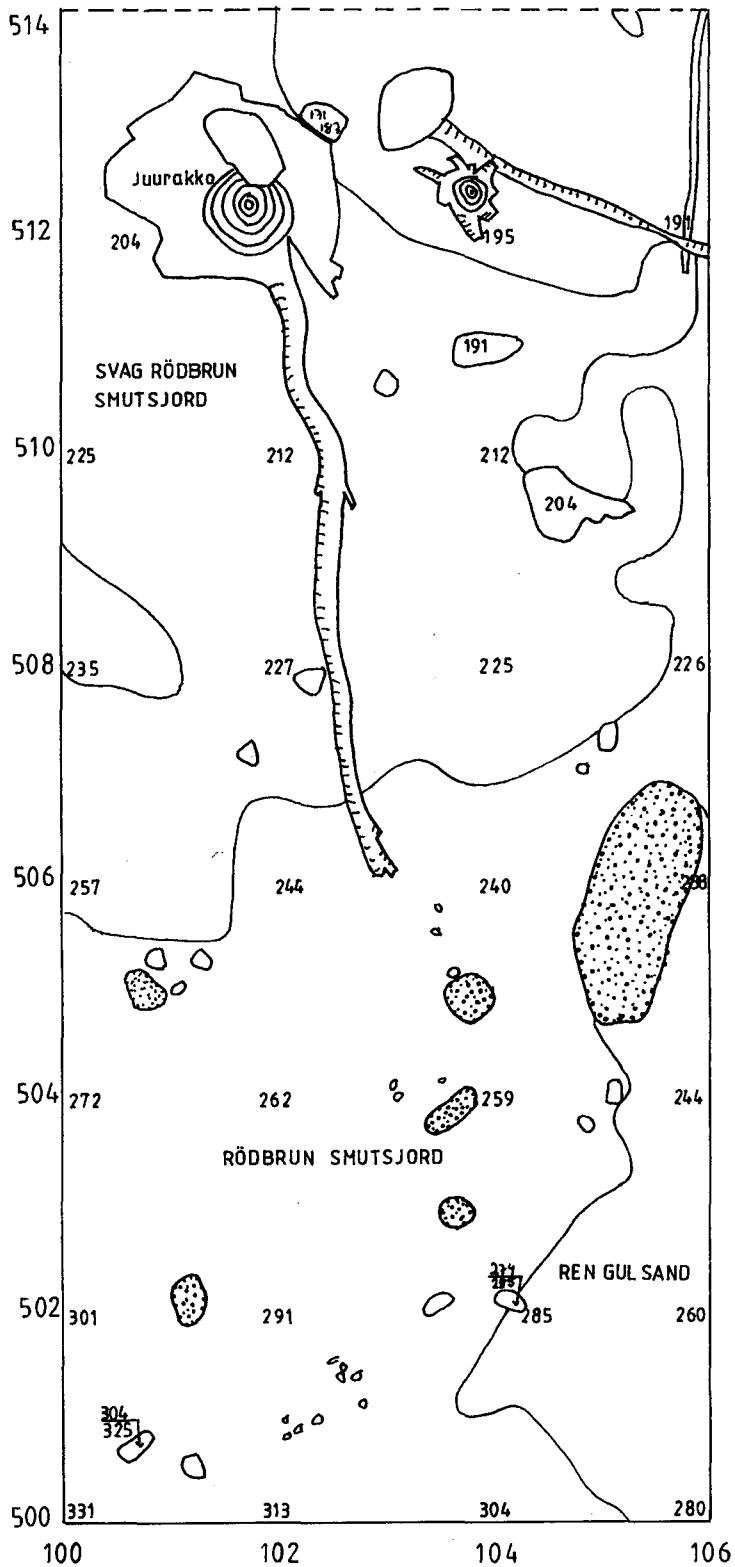
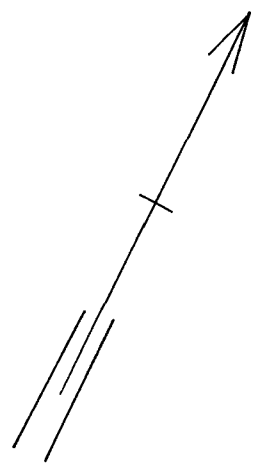
J FAST 2000

Tasokartta, taso 1

Mk 1:50

Kp 181 (23,58 mpy)

Piirt. S. Wessman

HELSINKI PITÄJÄNMÄKI LEIKKIKENTTÄ

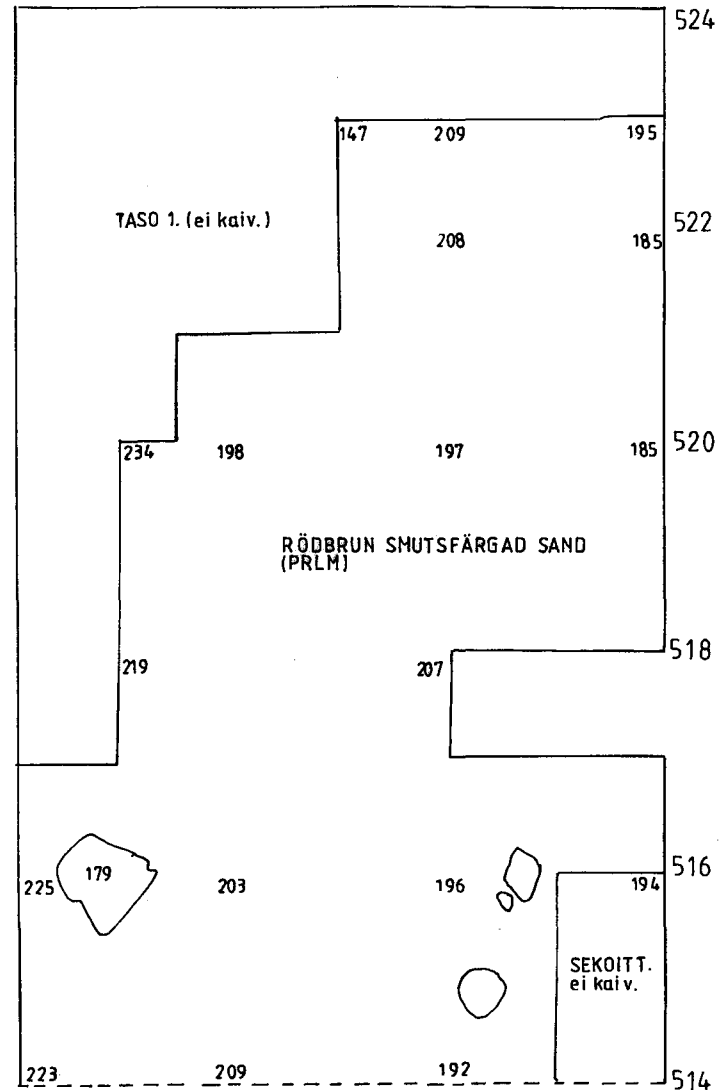
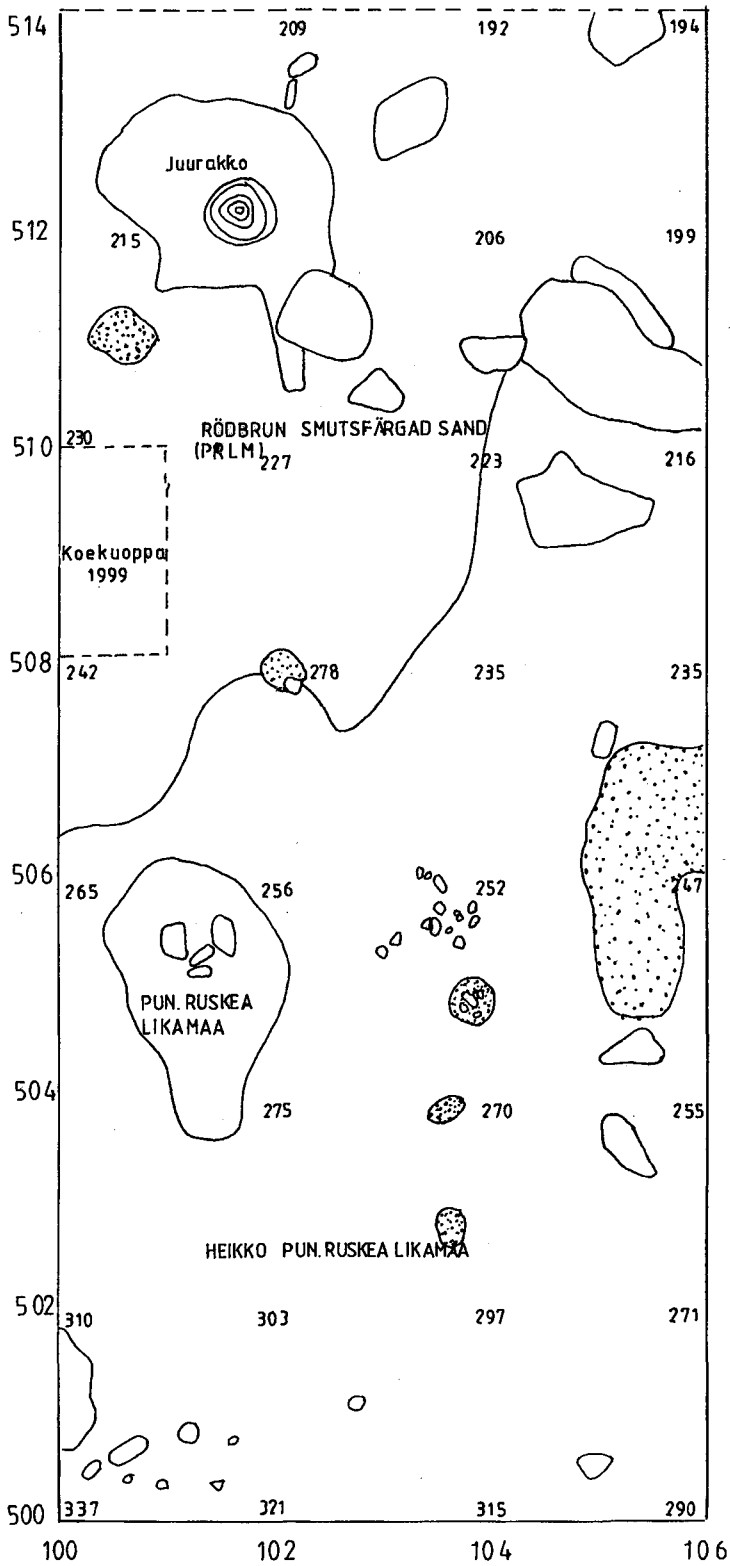
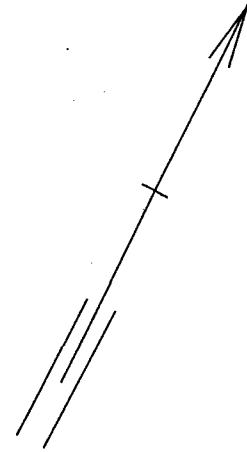
J FAST 2000

Tasokartta taso 2.

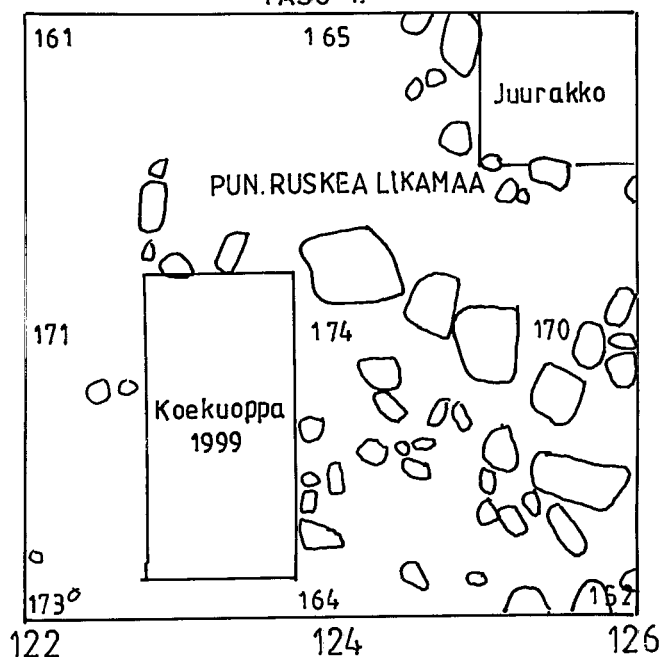
Mk 1:50

Kp 181 (23,58 mpy)

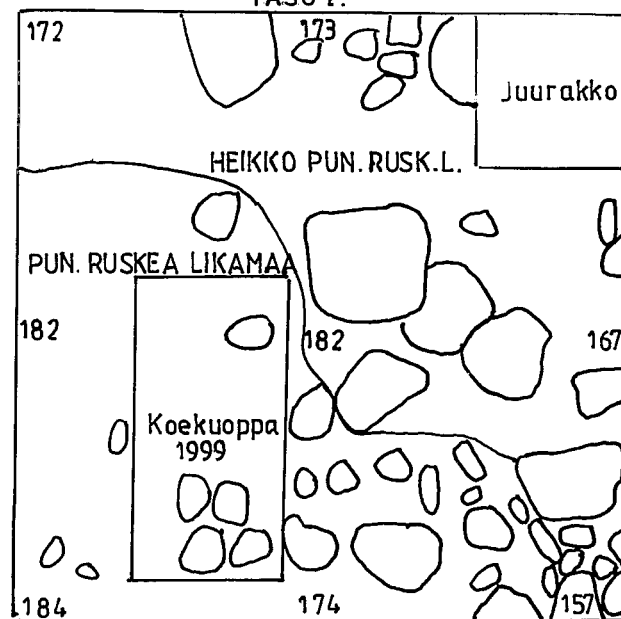
Piirt. S. Wessman

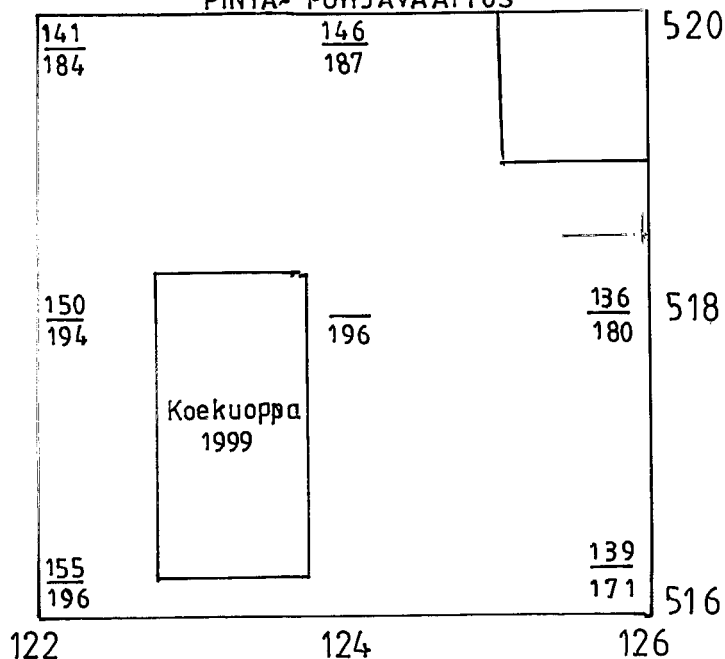
TASO 1.

TASO 2.

PINTA- POHJAVAAITUS

HELSINKI PITÄJÄNMÄKI LEIKKIKENTTÄ

J. FAST 2000

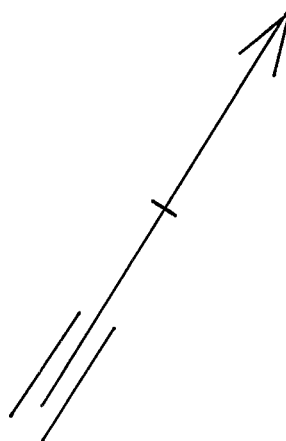
Tasokartta, koekuoppausalue tasot 1-2

Mk 1:50

Kp 181 (23,58 mpy)

Piirt S. Wessman

0 2 4m

HELSINKI PITÄJÄNMÄKI LEIKKIKENTTÄ

J.FAST 2000

119367-368 KAIVAUSALUE TASOSSA 0. KUV. KAAKOSTA.

119371-372 KAIVAUSALUE TASOSSA 1. KUV KAAKOSTA, KAIVAUKSET
KÄYNNISSÄ ALUEEN POHJOISOSASSA.

HELSINKI PITÄJÄNMÄKI LEIKKIKENTTÄ
J. FAST 2000

119 369-370 KAIVAUSALUE TASOSSA 1. KUV. KAAKOSTA.

119 376-377 KAIVAUSALUE TASOSSA. 3. KUV. KAAKOSTA.

HELSINKI PITÄJÄNMÄKI LEIKKIKENTTÄ

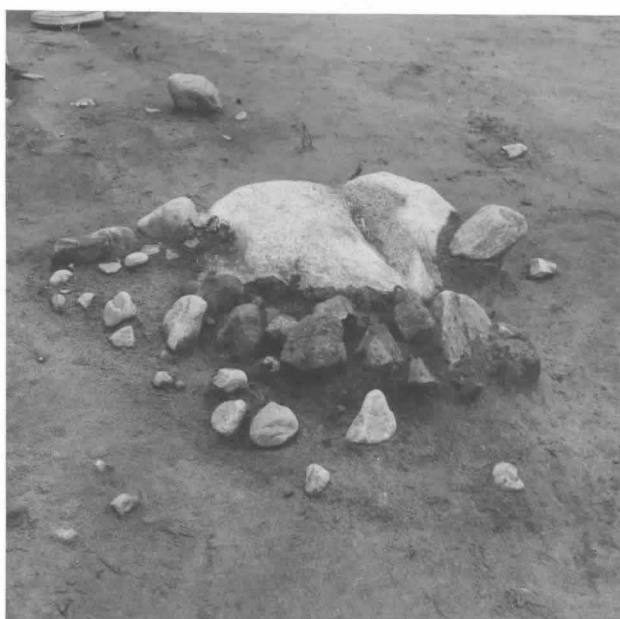
J.FAST 2000

119374 LIESI TASOSSA 2.

119 375 LIEDEN YMPÄRISTÖÄ TUTKITAAN.
KERROS 3. KUV. KOILLISESTA.

119 374 LIESI TASOSSA 3. KUV. N. LUOTÊES-
TA.